

UNA EXPOSICIÓ PER A SOMIAR

L'esperit de l'aventura

En la mateixa línia d'exposicions sobre temes literaris que tant d'èxit van tenir amb Sherlock Holmes o els contes de fades, la Fundació Caixa de Pensions inaugura ara a Barcelona una mostra dedicada a les novel·les d'aventures del segle XIX.

Una exposició homenatge a autors i obres que encara fan desitjar arribar a mons desconeguts.

Carles Singla

Avui dia, l'aventura és quasi impossible. L'asfalt i el formigó arriben a poc a poc fins als racons més allunyats del planeta i són comptats els llocs on es pot viatjar a la recerca de l'inconegut. De les poques aventures que encara es poden viure, la majoria no es presenten soles, cal anar a buscar-les, amb la butxaca ben plena,

i apuntar-se a la París-Dakar o a una expedició a cims inexpugnables. Fins i tot un naufragi ja no és el que era.

El segle passat, quan un viatge per mar encara podia acabar en una illa deserta o quan posar els peus a l'Àfrica era endinsar-se en un món verge, va ser un temps d'esplendor per a l'aventura. L'esperit romàntic, i la seva exaltació de l'individu, unit a les grans exploracions dels últims continents desconeguts i a l'especulació sobre la

ciència i els progressius avanços tecnològics, van ser un terreny abonat per a la novel·la d'aventures.

La Fundació Caixa de Pensions, en una exposició que s'inaugurarà el proper 27 d'aquest mes a Barcelona, sota el títol genèric «De l'aventura», ret homenatge als autors i a les històries que, encara avui dia, captiven els lectors de qualsevol edat i els fan desitjar arribar sols a una illa deserta i exuberant o descobrir el plànol d'un tresor, el proper estiu, quan vagin a la platja.

Coordinada per Margaret Colomer, i amb disseny de Josep Maria Botey, l'exposició segueix la línia iniciada per les anteriors mostres dedicades als contes de fades o a Sherlock Holmes. Dins una ambientació pròpia de l'època, l'exposició es divideix en dos grans apartats, «Galeria de personatges», centrada en els autors, i de caràcter documental, i una segona part, més lúdica, on es reproduïx l'argument de diversos relats, agrupats en tres àmbits: «el mar», «la terra», i «l'espai, el cel i el temps».

En l'apartat de personatges, s'ha fet una tria de tretze autors entre els més representatius del gènere. Excepte Johnatan Swift i Daniel Defoe, que van viure al segle XVIII i són conside-

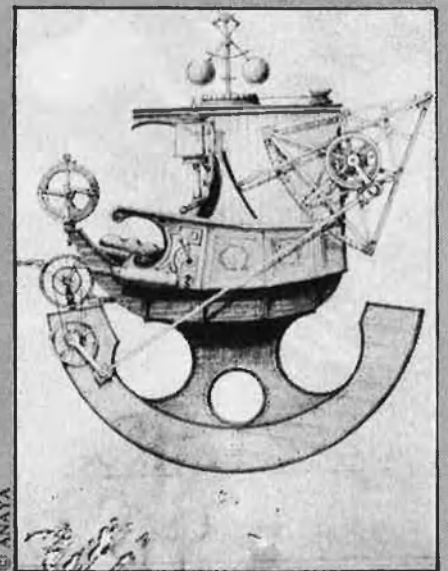
De l'aventura

Chrétien de Troyes, autor de novel·les de cavalleria del segle XII, escriu a Erec i Enide: «Erec marxa, no sap a on, però a l'aventura». De fet, Erec no va gaire lluny. Només li cal anar als boscos més propers, on troba els elements meravellosos necessaris per tal que li passin coses. No hi ha, encara, la idea de viatge a territoris allunyats, i més o menys exòtics, que conformarà el sentit de l'aventura al segle XIX, però hi trobem aquesta voluntat d'aventurar-se. Així mateix, l'element meravellós (fades, criatures fantàstiques, poders supraterranals) ha estat reciclat ja en Chrétien. Hem deixat l'aventura mitològica i, encara que en prengui motius, els allunya del sentit inicial i els fa servir per construir les peripècies que permetran la realització cavalleresca.

Després, amb el Quixot, aquests elements són parodiats i el lector sap que les meravelles que contempla el personatge no existeixen al món de la narració, sinó que són les visions d'un boig.

Al segle XVIII, amb els viatges de Gulliver i el baró de Munchhausen, l'element fantàstic d'éssers i poders supraterranals desapareix i dona pas al prodigi. Prodigi que en Münchhausen és l'exageració de qualitats terrenals; són les històries augmentades que els caçadors ens expliquen quan ens fan cinc cèntims de la seva caceria. També els mons de Gulliver són construïts a partir del prodigi. Són d'aquest món —encara que no puguem precisar-ne latitud i longitud, perquè el manuscrit original del doctor Gulliver s'ha perdut— i tenen unes característiques que no són exactament com les del nostre món real, però s'hi basen. I quan Swift se n'allunya més, s'evidencia el caràcter de faula que té també l'obra.

Robinson Crusoe ja és allò que li podia passar a qualsevol en embarcar-se, si tenia la sort d'anar a parar en una illa deserta. Som en el domini de l'exòtic, del contacte amb el món no civilitzat que nodreix les obres que passen a Àfrica, als mars del Sud, llocs dels quals tot lector té constàn-

cia. Vaga constància, és clar, i això ens permet empassar-nos les lliçons de zulú de Haggard, les distincions ètniques entre polinesis i melanesis de London, i totes les descripcions de costums i civilitzacions que, en bona part, han conformat la nostra noció d'Àfrica, posem per cas.

I llavors, Verne o Wells incorporen el discurs científic que els serveix

rats anteriors, la resta dels autors van viure la major part de la seva vida durant el segle XIX. La llista de biografies inclou, a més dels dos ja esmentats, Edgar Allan Poe, Jules Verne, Herman Melville, Arthur Conan Doyle, Herbert George Wells, Luigi Motta, Henryk N. Sienkewicz i A. Robida.

A les seves biografies es comprova com quasi mai les aventures narrades i els paisatges descrits són només fruit d'una imaginació sense límits. Herman Melville, per exemple, va fer tota mena de feines fins a embarcar-se en diferents baleners, i donar ben bé la volta al món en els seus viatges. Jules Verne va intentar embarcar-se cap a l'Índia als dotze anys, però no va poder, i al llarg de tota la seva vida mantingué un interès per la ciència que és ben patent a les seves obres. Stevenson, per la seva banda, va viure mitja vida als mars del Sud, i Rider Haggard va participar en diferents expedicions per l'Àfrica.

La segona part de l'exposició agrupa el resum d'un conjunt de relats, classificats segons l'àmbit on transcorre la seva acció. L'època en què foren escrites, i el fet que totes elles tenen el viatge —més o menys fantàstic— com un element fonamental en la narració,

han estat la base dels criteris per a triar-les. «El mar» és l'apartat que agrupa un major nombre de novel·les. Hi trobem *Els viatges de Gulliver*, *La narració d'Arthur Gordon Pym de Nantucket*, *Vint mil llegües de viatge submarí*, *Moby Dick*, *El cor de les tenebres*, *Robinson Crusoe*, i *L'illa del tresor*.

La descoberta de nous mons o civilitzacions desconegudes és el nexce que uneix les narracions en què l'acció transcorre a «La terra». *Les mines del rei Salomó*, *Viatge al centre de la terra*, *El món perdut*, i *A través del desert i la selva* formen aquest apartat. Per últim, *Cinc setmanes en globus*, *Robur el conqueridor*, *La màquina del temps*, *El vaixell aeri*, *De la terra a la lluna* i *Al voltant de la lluna*, són els llibres que tenen en el viatge per l'espai o el temps el nexce d'unió.

El catàleg de l'exposició inclou, a més dels textos i la reproducció de les imatges que il·lustren l'exposició, quatre articles de Fernando Sánchez Dragó, Pep Albanell, Salvador Vázquez de Parga i Xavier Coma, sobre diferents aspectes relacionats amb la novel·la d'aventures.

Potser encara és possible viure una aventura sense anar més lluny de la cantonada. Potser perills insospitats ens esperaran a l'eixida, el dia que anem a veure l'exposició. Sánchez Dragó parla en el seu article de l'arbre del «New Stanley», un arbre legendari que creix al pati d'un hotel de Nairobi i on es podien trobar missatges com aquest: «La vida és l'art de la trobada, i encara que t'enamoris sovint, germà, només moriràs una vegada. Serra les dents i segueix, segueix...». □

per conquerir l'espai damunt dels nostres caps (l'aeri i l'interplanetari) i el que hi ha per sota (el subsòl i el subaquàtic), àmbits als quals només la mitologia havia accedit. Verne pren el mateix heroi individual a la recerca d'aventura que els Lord Jim, Allan Quatermain, etc., i si aquests se sentien excitats davant l'experiència personal que l'aventura atorga o simplement eren cavallers anglesos avorrits en busca de distracció, els de Verne estan motivats per la possibilitat d'adquirir saber científic. A més, hi afegeix ginyes tecnològics capaços de vehicular la realització de la gesta, que ja no són elements fantàstics ni de prodigi, sinó que contra la mongelera turca que permet Münchhausen anar a la lluna, es contraposen els acurats càlculs de Jules Verne.

L'àmbit on l'aventura és possible s'ha anat eixamplant, doncs, dels boscos europeus a l'espai interplanetari. I d'aquí a l'intergalàctic i a l'interestelar, que, segons sembla, és l'aventura que els temps ens han designat i que difícilment podem emprendre si els déus no ens afavoreixen amb les qualitats d'Ulisses i la NASA ens admet de cosmonautes. □

Il·lustració per a «Cinc setmanes en globus».